

Sisällys

Aivovamma ja kuntoutus _____ 6

Aarne Ylinen

Mikä tekee aivovammasta erityisen? _____ 6

Mitä eroa on kuntoutuksella ja hoidolla? _____ 7

I Tavoitteellisesti takaisin elämään

1 Niin lyhyt askel... _____ 14

Marjo Kullberg-Turtiainen, Petri Turtiainen

Paluu elämään _____ 14

Teho-osastolla _____ 14

Terveyskeskuksen vuodeosasto _____ 15

Kuntoutuskeskus _____ 17

Kotona _____ 17

Lopuksi _____ 18

2 Lievät aivovammat päivystyslääketieteessä _____ 20

Suvi Liimatainen, Tero Niskakangas,

Juha Öhman

Lievän aivovamman määritelmä _____ 20

Patofysiologia ja kuvantaminen _____ 21

Akuuttivaiheen hoito-ohjelma _____ 21

Hoito _____ 23

Pitkittyneet oireet _____ 23

Lopuksi _____ 25

3 Aivovammakuntoutuksen tavoitteet _____ 27

Juhani Wikström

Ydintavoitteita ovat työkyky ja omatoimisuus _____ 28

Kuntoutujan perusoikeudet _____ 28

Palveluketjun hallinta avainasemaan _____ 29

Toimintakyky arvioinnin keskiöön _____ 30

Vaikuttavuus etusijalle _____ 31

Kuntoutumiseen inhimillisiä ja taloudellisia arvoja _____ 31

Aivojen muovautumista on tuettava tavoitteellisesti _____ 32

Kuntouttajasta kasvattaja _____ 32

Psykososiaaliset toimenpiteet perinteisten rinnalle _____ 33

Tutkimustiedon aukot paikattava _____ 34

Aivovamma ja elämänlaatu _____ 34

4 Aivovamma ja palvelujärjestelmä _____ 36

Riitta Mäkilä

Aivovamma ja palvelujärjestelmä _____ 36

Julkinen terveydenhuolto osana kuntoutuksen palvelujärjestelmää _____ 37

Kelan järjestämä kuntoutus osana aivovamman saaneen

palvelujärjestelmää _____ 38

Lakisääteinen liikenne- ja tapaturmavakuutus osana aivovamman saaneen palvelujärjestelmää	39
Työ- ja elinkeinotoimistot osana aivovamman saaneen palvelujärjestelmää	41

II Hoidon ja kuntoutuksen jatkumo käyntiin

5 Aivovamman luokittelu ja alkuhoito	44
<i>Olli Tenovuo</i>	
Aivovamman luokittelu	44
Alkuvaiheen diagnostiikka	49
Alkuhoito	50
6 Moniammatillinen osastokuntoutus aivovammapotilaan subakuutin vaiheen kuntoutuksessa	55
<i>Kauko Pitkänen, Pekka Jäkälä</i>	
Aivovammapotilaan osastokuntoutuksen tarkoitus ja tavoitteet	56
Aivovammojen oireet	58
Kuntoutuksen sisältö	59
Lääkehoidon mahdollisuudet osastokuntoutuksessa	60
Kuinka kauan osastokuntoutusta kannattaa jatkaa?	60
Lopuksi	62
7 Psykiatriset interventiot aivovammapotilaalla	64
<i>Risto Vataja</i>	
Johdanto	64
Neuropsykiatristen oireiden kirjo ja esiintyvyys	64
Neuropsykiatristen oireiden merkitys	67
Mistä neuropsykiatriset oireet aiheutuvat?	67
Neuropsykiatristen oireiden hoito	68

8 Aivovammat ja traumaperäinen stressihäiriö	71
<i>Asko Niemelä</i>	
Traumaperäinen oireisto aivovammoissa	74
Aivoruhjeen jälkeinen oireyhtymä	75
Yhteenveto	76
9 Lääkehoidon mahdollisuudet aivovammakuntoutuksessa	78
<i>Olli Tenovuo</i>	
Yleisperiaatteet	78
Kohdeoireisiin perustuva lääkehoito	79

III Terapiat

10 Neuropsykologinen kuntoutus	86
<i>Sanna Koskinen</i>	
Johdanto	86
Neuropsykologinen oirekuva	86
Neuropsykologisen kuntoutuksen perusta	87
Kokonaisvaltainen neuropsykologinen kuntoutus	88
Neuropsykologi moniammatillisessa työryhmässä	90
Neuropsykologisen kuntoutuksen vaikuttavuus	90
Lopuksi	91
11 Toiminnallisuus ja kuntoutus aivovamman jälkitiloissa	93
<i>Matti Vartiainen</i>	
Johdanto	93
Aivovamman moninainen oireisto – kehon rakenteiden ja toiminnan muutoksista osallistumisen vaikeuksiin	95
Kuntoutuksen toiminnalliset menetelmät	97
Erillisesti määriteltyjä terapiamenetelmiä kuntoutuksessa	99

**12 Tavoitteena toiminnallisuus –
toimintaterapeuttinen
näkökulma** _____ 102

Anne Kanto-Ronkanen

Toimintaterapia _____ 102

Toiminnallisuuden arviointi _____ 103

Mahdollisuus toiminnallisuuteen _____ 105

Ortoosit ja apuvälineet
toiminnallisuuden tukena _____ 106

Toiminnallisuuteen ympäristön
muutoksilla _____ 107

Kohti toimivaa arkea _____ 108

**13 Puheen, kielen ja
kommunikaation häiriöt
sekä niiden kuntoutus** _____ 109

Jenny Harmsen

Kommunikaatio on ihmisyyden ydin 109

Kielellisten toimintojen häiriöt _____ 109

Aivovamman aiheuttamien
kielellisten toimintojen ja sosiaalisen
kommunikaatiokyvyn muutosten
kompensointi ja hallinta _____ 111

Puhetta tukevat ja/tai korvaavat
kommunikaatiokeinot _____ 113

Nielemisvaikeus – dysfgia _____ 113

**14 Aivot vuorovaikutteisena
kokonaisuutena – emootioiden
häiriöiden vaikutus
aivovammautuneen
henkilökohtaiseen ja
sosiaaliseen elämään** _____ 115

Annamaria Marttila

Emootio ja tunne _____ 115

Välttämätön vuorovaikutus _____ 116

Tapaus Elliot _____ 118

Emootionaalisten häiriöiden
tuottamat vaikeudet _____ 121

Aivot ovat muun ruumiin vangitsema
yleisö _____ 123

Lopuksi _____ 124

**IV Luotsaus ja ohjaus
kuntoutuksen tukena**

**15 Aivovamman saaneen henkilön
seuranta ja luotsaus** _____ 128

Riitta Mäkilä

Seuranta ja luotsaus,
kuntoutusohjauksen toimintamalli _____ 128

Moniammatillisuus
aivovammakuntoutuksen
tukipilarina esimerkkinä Taysin
aivovammapoliklinikka _____ 128

Seuranta ja luotsaus aivovamman
saaneen kuntoutumisprosessissa on
tärkeää _____ 130

**16 Ammatillinen kuntoutus ja
aivovammat** _____ 132

*Sirkku Lindstam, Taina Nybo,
Helena Oksanen*

Vammaiskuntoutuksen taustaa _____ 132

Uuden ajan lähestymistapa:
toimintakyky _____ 133

Yhteiskunnallisia perusteita
vammainen työelämään
hankkiutumiseksi _____ 133

Ammatillinen kuntoutus ja
aivovammautuneen henkilön
työllistymisen tuki _____ 134

Esimerkkikertomuksia _____ 137

**17 Aivovammaliiton
päivätoiminta sosiaalisen
kuntoutuksen muotona** _____ 141

Liisa Pitzén, Arja Veijola, Sirkku Lindstam

Johdanto _____ 141

Aivovammaliiton päivätoiminnan
lyhyt historia _____ 141

Päivätoiminta murroksessa _____ 142

Päivätoiminta sosiaalisena
kuntoutuksena _____ 142

Strukturoitu päivätoiminta _____ 143

Ohjauksen haasteellisuus päivätoiminnassa _____	145
Toiminnan keskiössä on kuntoutujan osallisuuden tukeminen _____	145
Päivätoiminnassa korostuu kuntoutujalähtöisyys _____	148
Lopuksi _____	148

18 Tukea vaativan aivovammakuntoutujan palveluasuminen _____ 151

*Hanna Kanerva, Sirkku Lindstam,
Seija Milonoff*

Asumisen ja kuntoutuksen toiminnallinen kokonaisuus _____	151
Itsemääräämis- ja ihmisoikeudet _____	152
Yhteistyössä ja tavoitteellisesti _____	152
Invalidiliiton Asumispalvelut Oy, Validia-palvelut _____	153
ASPA Palvelut Oy:n asumispalvelut _____	154
Muita asumispalvelujen tarjoajia on vielä vähän _____	154

V Kuntoutumalla takaisin arkeen

19 Sopeutuminen aivovamman aiheuttamiin muutoksiin – sopeutumisvalmennus kuntoutumisen tukena _____ 158

Sirkku Lindstam

Sopeutumisvalmennus tukee kuntoutumista _____	158
Vuorovaikutteista yhteistyötä _____	159
Sopeutumisvalmennuskurssit _____	160

Mihin aivovamman saaneen tulee sopeutua? _____	161
Vammautunut ei ole ainoa sopeutuja _____	162
Milloin on sopeuduttu? _____	163
Käsitteiden määrittelyjä _____	164

20 Vapaaehtoistoiminta ja vertaistuki auttavat aivovammautunutta kuntoutumaan _____ 166

Liisa Pitzén, Johanna Yliviitala

Vapaaehtoistoiminta yhteiskunnallisena kansalaisaktiivisuutena _____	166
Aivovamma toiminnallisuuden haasteena _____	166
Aivovammaoireet aktiivisen osallistumisen esteenä _____	167
Vertaisuus, vertaistoiminta ja vertaistuki _____	168
Kuntoutuminen uuteen arkeen _____	170

21 Voimaantumisen aivovammatyössä _____ 172

Sirkku Lindstam

Voimaantuminen _____	172
Aivovammautunut ja voimaantuminen _____	172
Selviytymisstrategioita _____	173
Aivovamma ja kokemus _____	174
Aivovammautuneen läheinen ja voimaantuminen _____	174
Kuntoutusammattilainen ja voimaantuminen _____	175

Hakemisto _____ 177